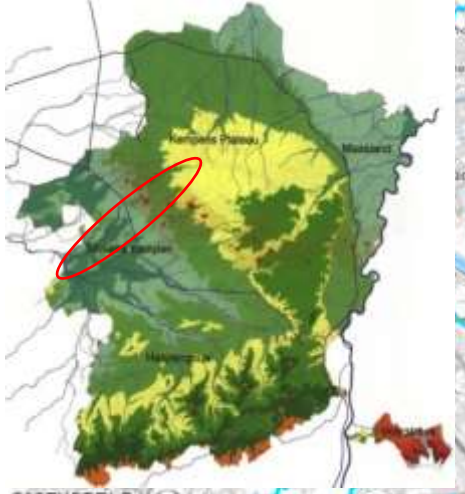

HISTORISCHE (NATUUR)INRICHTINGEN IN BEEKDALLANDSCHAP ZWARTE BEEK

Hechtel

Koersel

Paal

Lummen

DIEST

Zelem

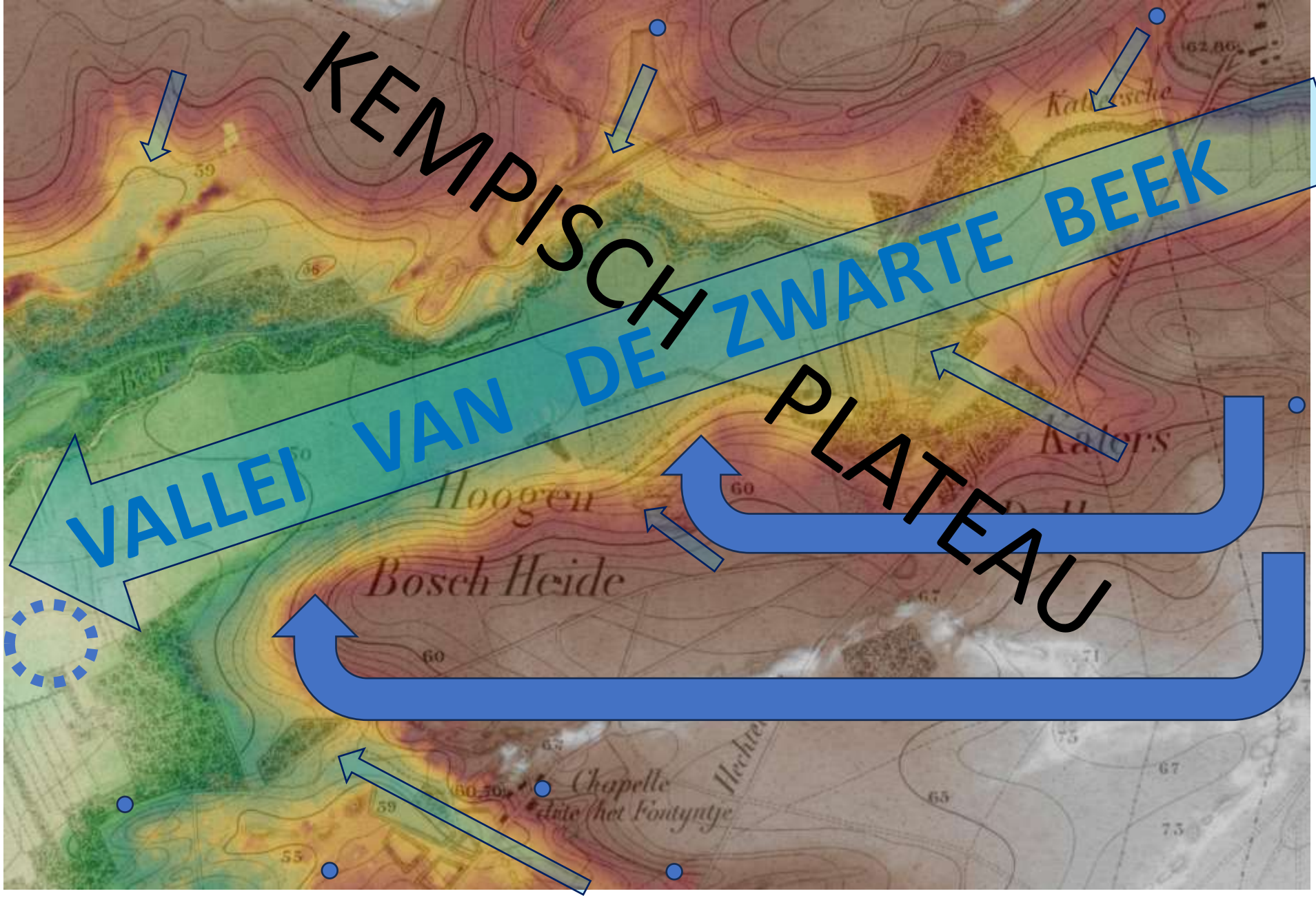
KEMPISCH PLATEAU
VALLEI VAN DE ZWARTE BEEK
Hoogen
Bosch Heide
Chapelle dite het Fontyntje
BRON-/KWELZONES
EROSIEGEULEN
AANVOER KWEL

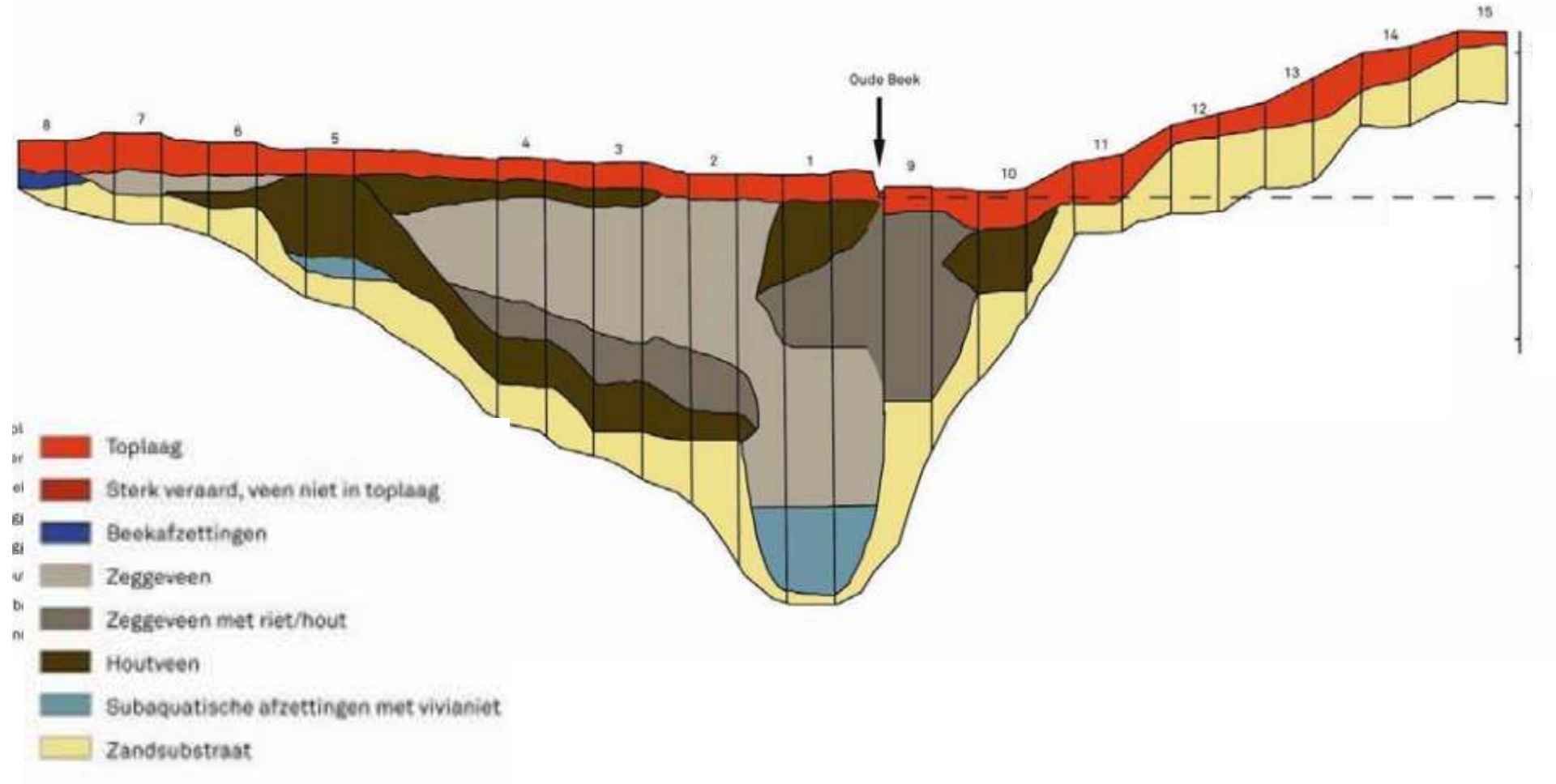

NA UITSCHURING OPVULLING VAN HET BOVENSTROOMSE DAL

(L. Allemeersch, INBO 2010)

EEN DOORSTROOMVEEN?

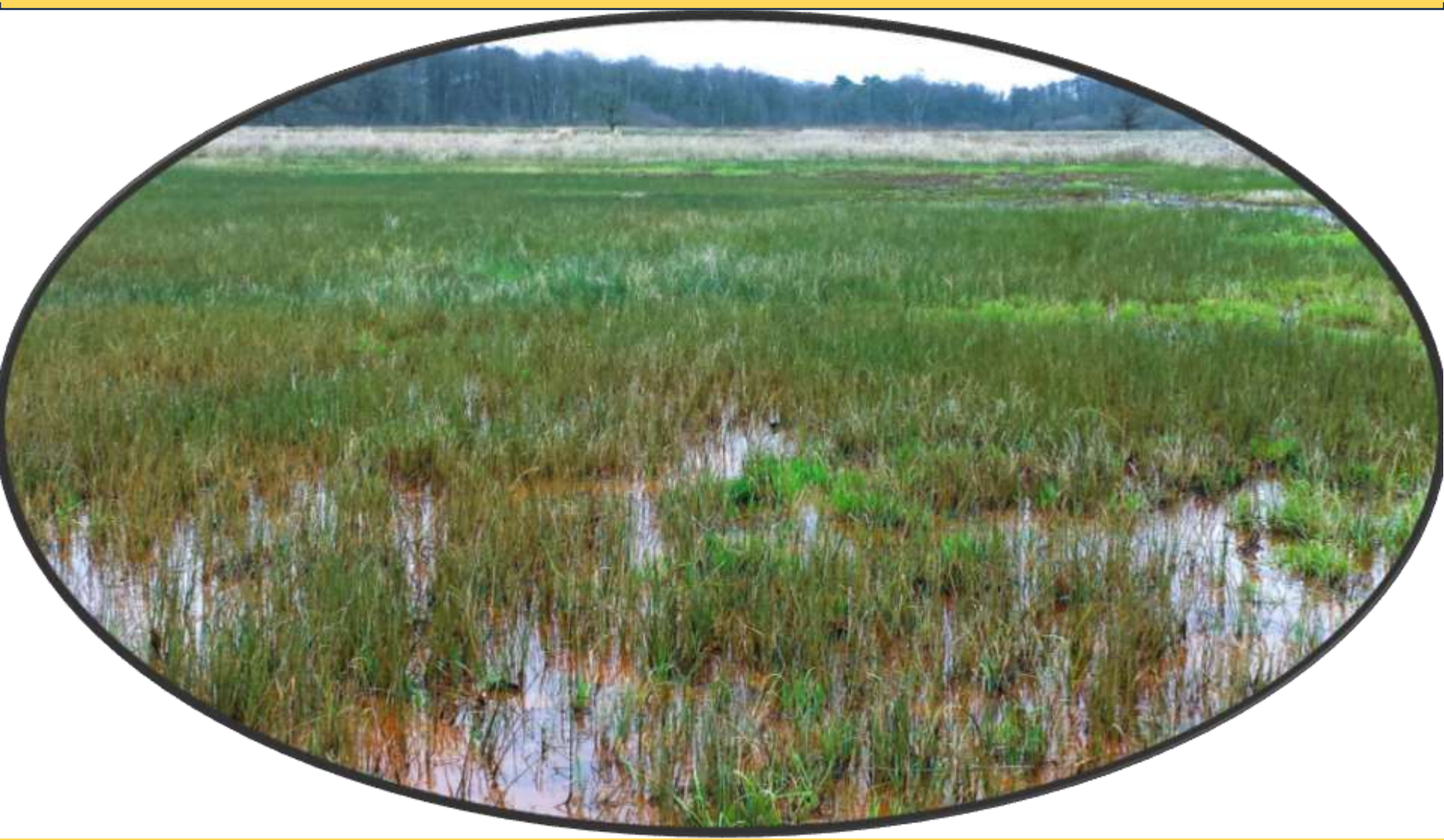

(MOGELIJK) BEELD VAN EEN DOORSTROOMVEEN
met o.m. diverse zeggen, holpijp, riet, wilg, els …
(cf. veenonderzoek L. Allemeersch)

WATER VOOR MENSEN

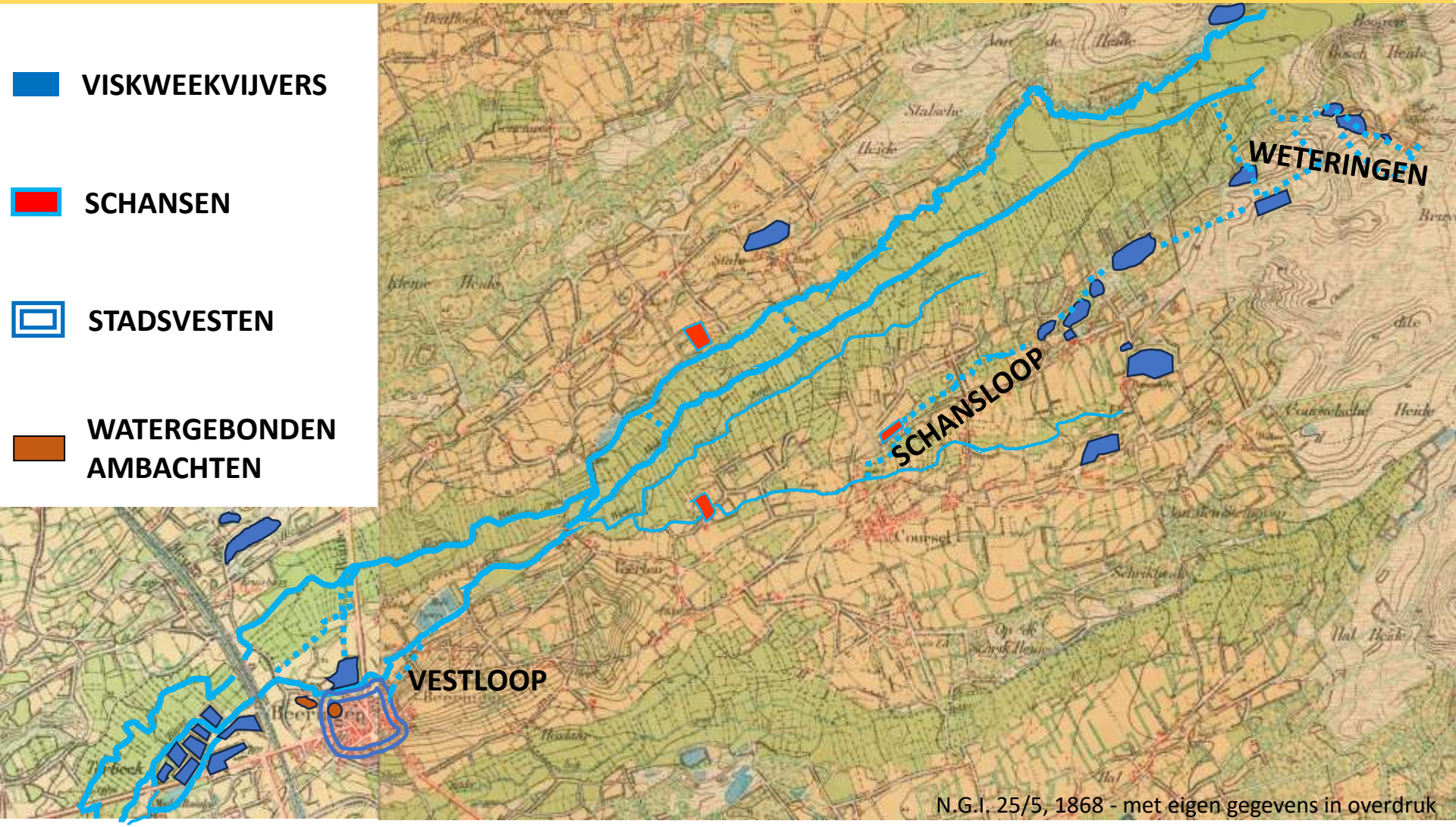

VOORAL: DRIJFKRACHT VOOR WATERMOLENS

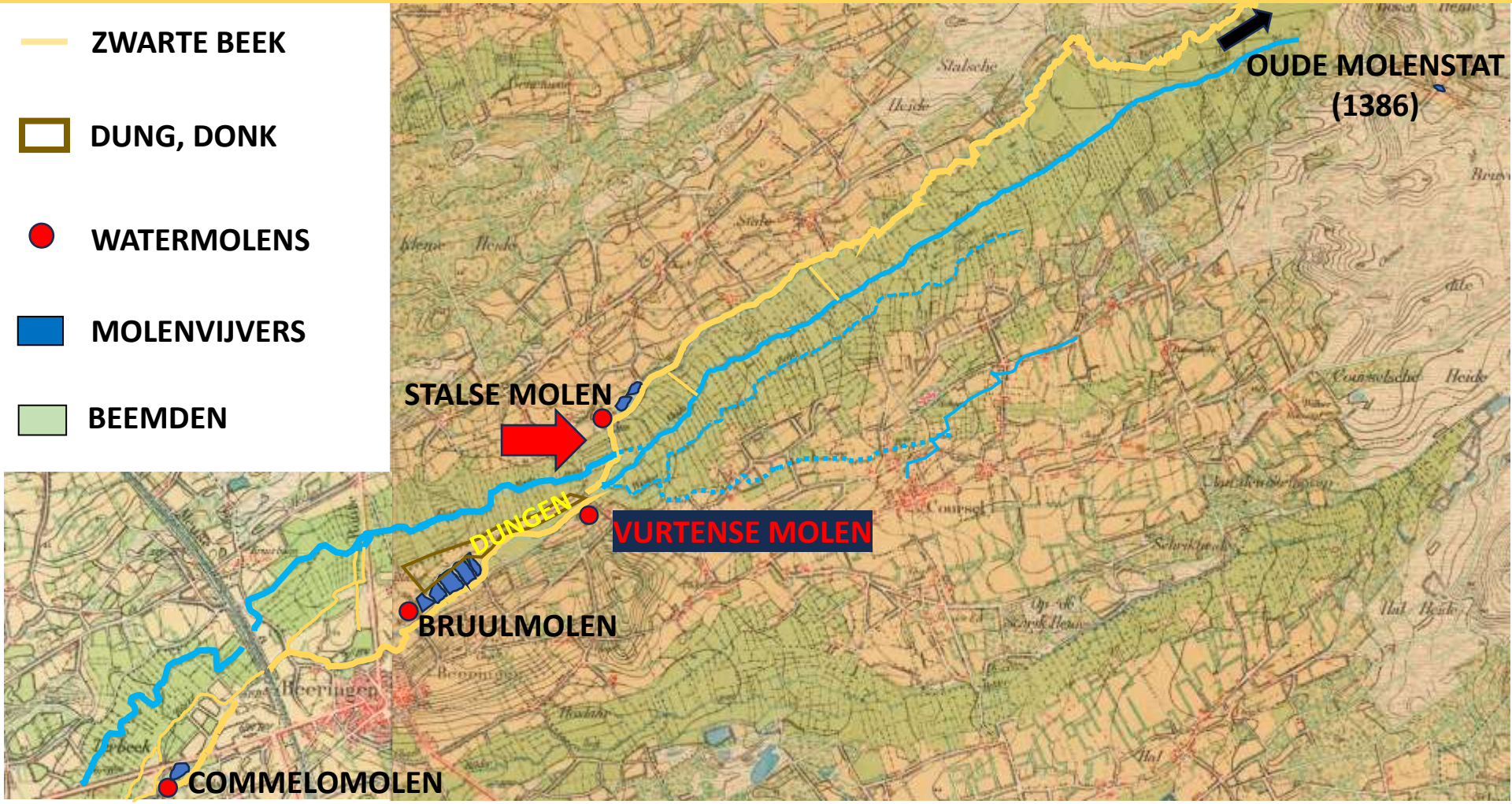

LOCATIE MOLENS: - GEBOUW OP STABIELE ONDERGROND (ZAND)
- AAN VOLDOENDE, SNELSTROMEND WATER

MERKWAARDIGE LIGGING ZWARTE BEEK ! VAN N. NAAR Z. FLANK VALLEI

? *NATUURLIJKE BEEK DOOR HET OPBOLLENDE VEEN NAAR DE FLANK GEDUWD*

? *OUDE BEEK IS DE NATUURLIJKE BEEK - ZWARTE BEEK WERD (DEELS) GEGRAVEN!*

AANWIJZINGEN UIT ARCHIEVEN EN NAAMGEVING

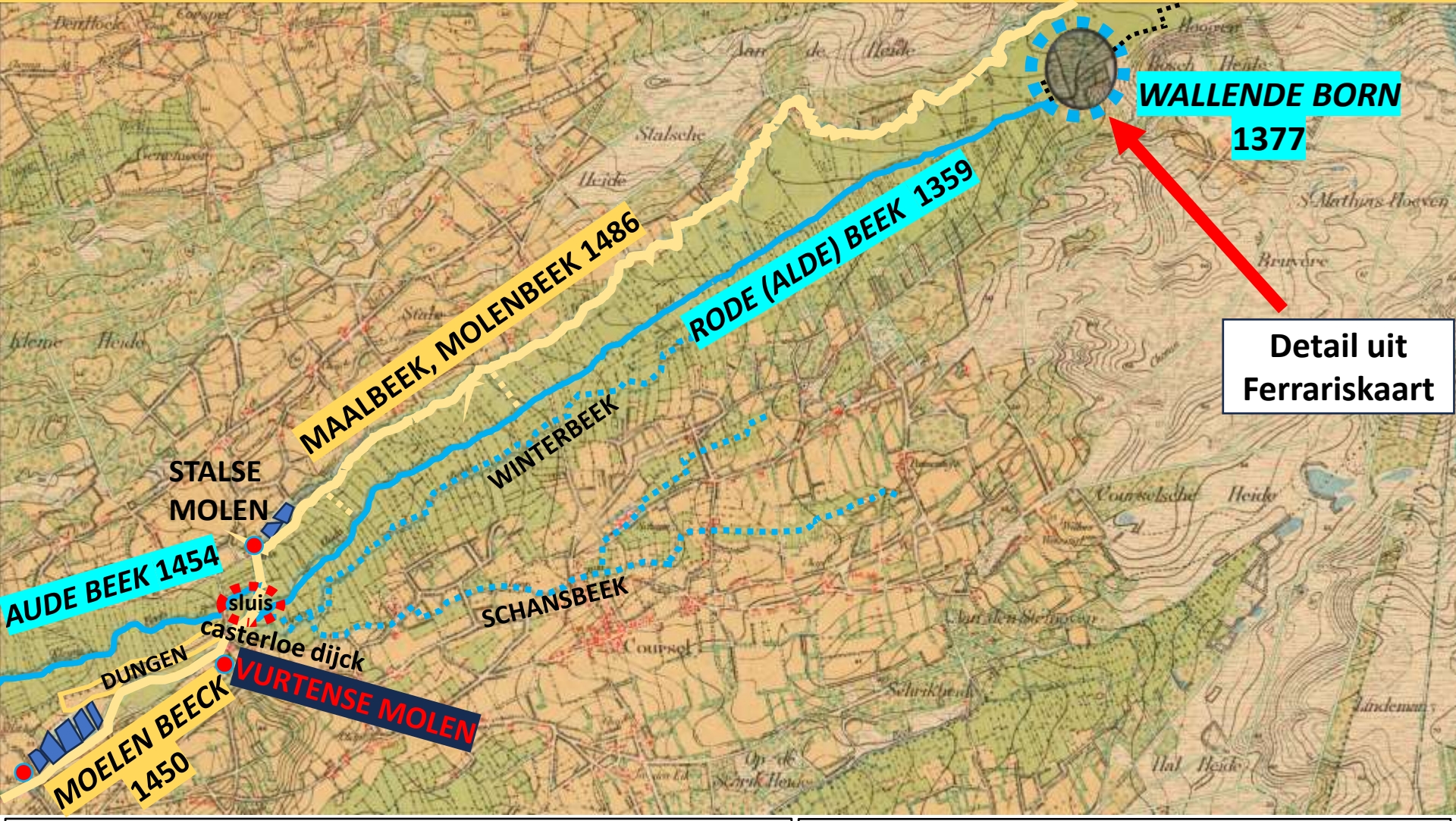

GOEVAERT VAN BERINGEN…. SETTEN MACH EEN COEREN MOELEN … (aan de sluis) *DAT WATER HOUDEN ALSOE HOEGE … ENDE MACH ALTIJTS DIJCKEN ENDE DAMMEN BOUWEN* (1349)

DIE WETERINGHE OPDEN CASTERLOE DIJK COMENDE UTER SLUSEN RENENDE OPDIE WYEREN DIE BIJ BERINGEN GELEGEN SIJN (14e e.)

TERREINVERKENNINGEN - LIGGING ZWARTE BEEK OP NOORDELIJKE DALFLANK

- BERGT MEER WATER EN GEEFT MEER WATERKRACHT DAN DOORSTROOMVEEN/VEENBEEK
- BIEDT OOK MOGELIJKHEID OM WATER AF TE TAPPEN VOOR BEVLOEIINGEN

ANDERE VERGRAVINGEN - AANVOERSLOOTJES? OF RESTANTEN OUDERE BEEK?

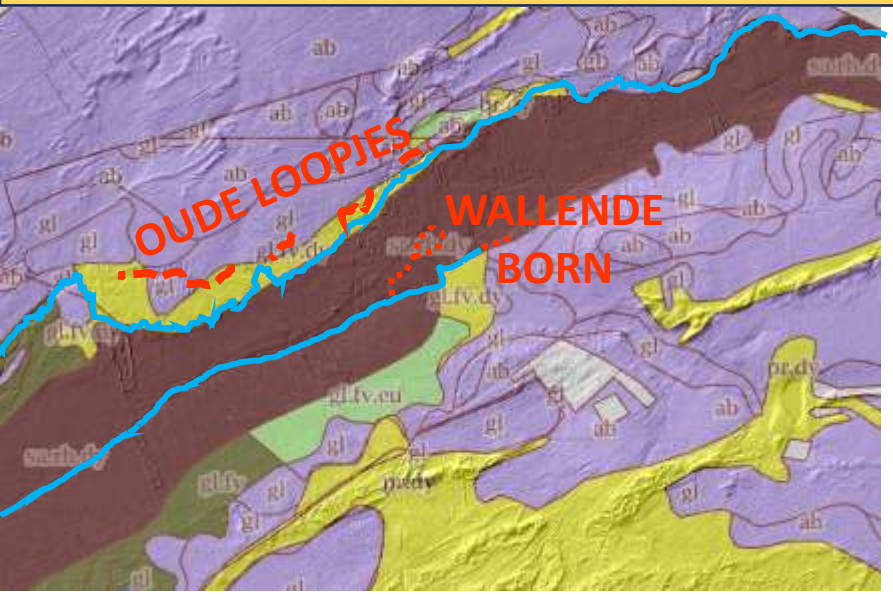

MERKWAARDIGE LIGGING ZWARTE BEEK OP NOORDELIJKE DALFLANK

KON HET STEEDS DIKKER WORDEND VEENPAKKET HIER DE BEEK WEGDUWEN TOT OP DE VALLEIFLANK, ALS

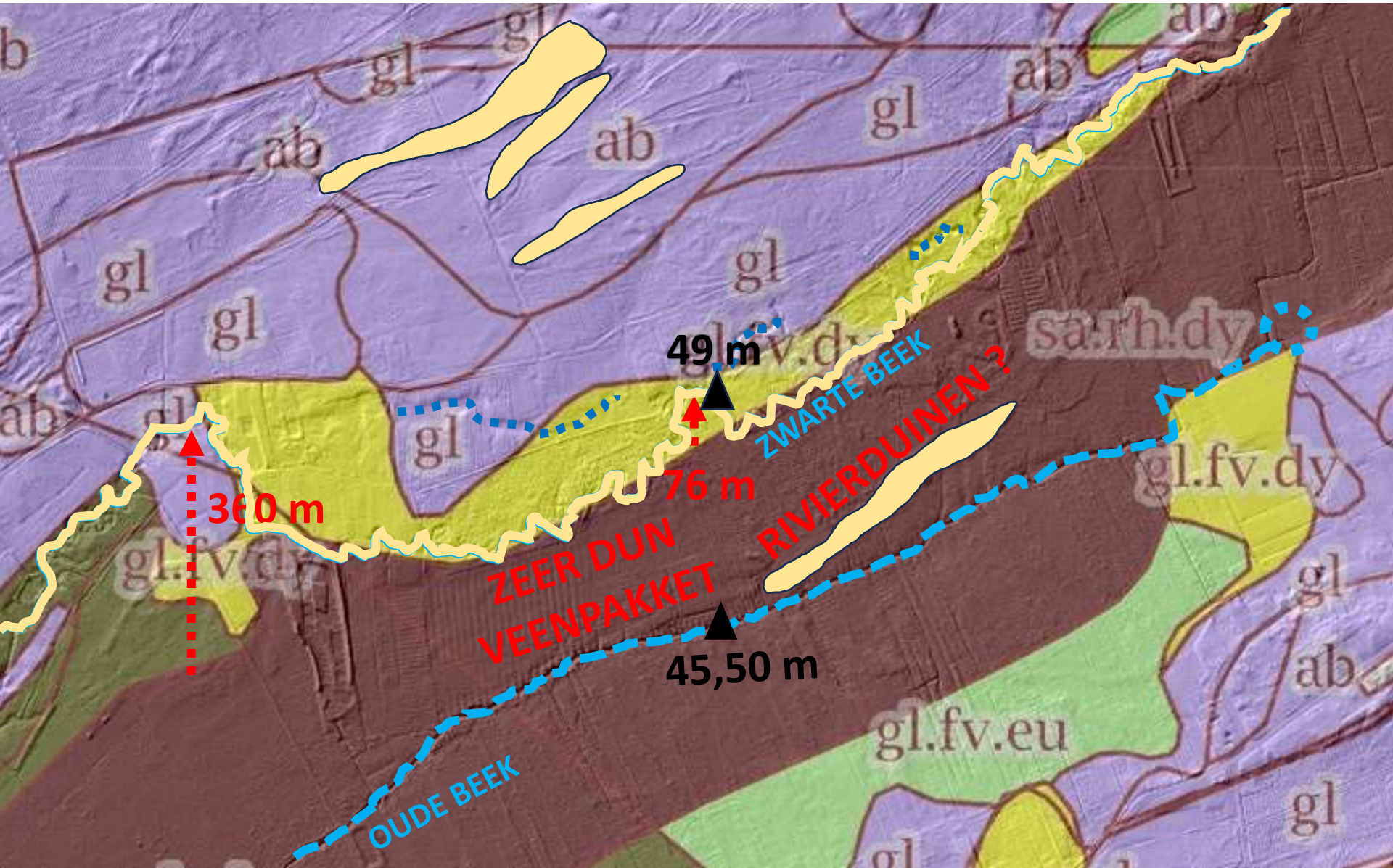

TALRIJKE INGREPEN OP DALFLANK - UITGRAVEN VAN VEEN (“*VEN*”)

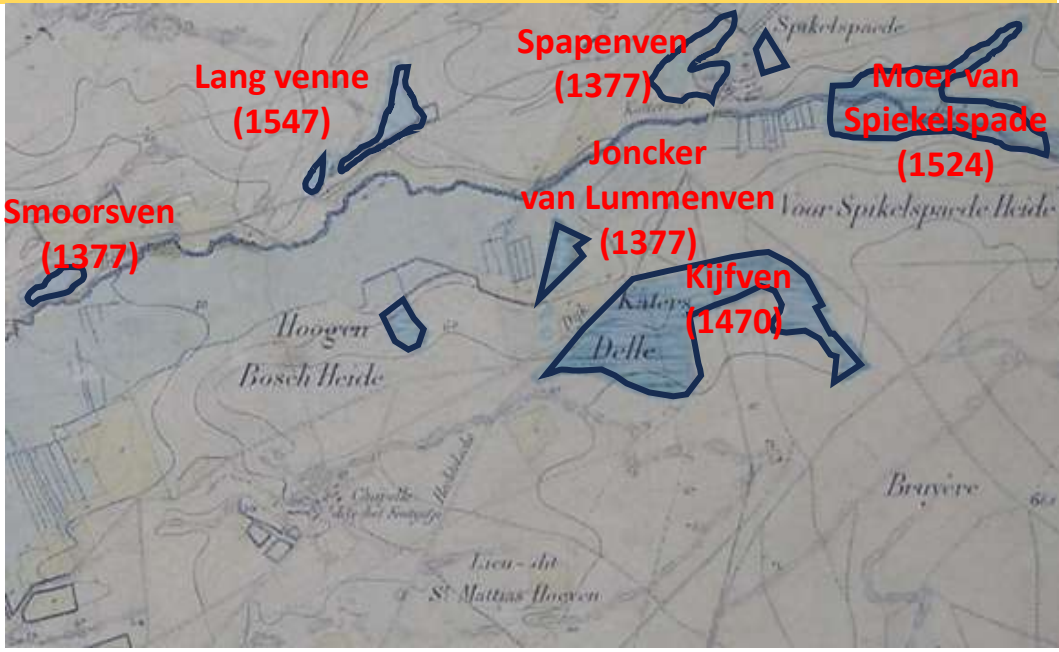

SCHENKING AAN INWONERS BERINGEN

- **1210 - *MORUM SEU WARISCAPIUM***
- **1230 - *LONGUM MARESCUM***
- **1494 - *HET LANGVENNE***

(HOOG)VENEN IN BOVENLOOP: PRIVÉ-EIGENDOMMEN

- **1350 - *JONCKER VAN LUMMEN VEN***
- **1377 - *SMOORSVENNE***
- **1377 - *10 BOENDER VENS GEHEYTEN SPAPENVENNE***

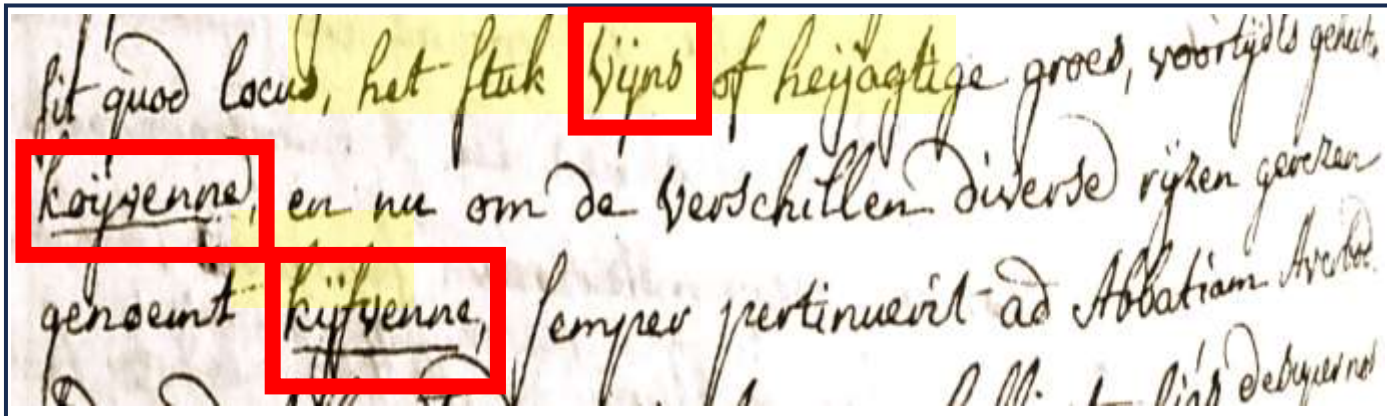

VEEN OF HEIJACHTICH GRASLAND…

***VROEGER KOOIVEN … NU KIJFVEN* (1573)**

BELANG VAN VEENONTGINNINGEN IN HET BEEKDAL

Demonstratie turfsteken (Natuurpunt Beringen)

'Veenpolder' (= oude turfkuilen) (Beringen, 1891)

1. **VOOR GEBRUIK ALS BRANDSTOF – KLEINSCHALIG, VAAK OPENBARE VERKOOP ONDER VOORWAARDEN: cf. '*de kopers de turf zonder de dampen te beschadigen, zullen moeten uitsteken en voor half september aenstaende van de plaats ruimen... mits de afgesteken grond weder tot groes te brengen*'.**

2. **IN ONTGINNINGSPERIODE AFGRAVINGEN OM ER BEEMDEN TE KUNNEN MAKEN**
   - ***de sceybeempde sal hy helpen ondergrauen ende zuwen met grachten maken, wel bepoet met scaerhout om tbroeck hart te maken ende twater alsoe ter beeken wairt te leyden*… (1520)**
   - ***sal de meyer doen torven … ende doen ondergrauen om bampt aff te maken* (16de e.)**
   - ***plaetsen uut te graven om eusel, beempt oft groeswas te maken* (1520)**

GROTE OPPERVLAKTE AAN BEEMDEN - GROOT BELANG VOOR HET LEVEREN VAN WINTERVOER (VOOR DE MESTLEVERANCIERS)

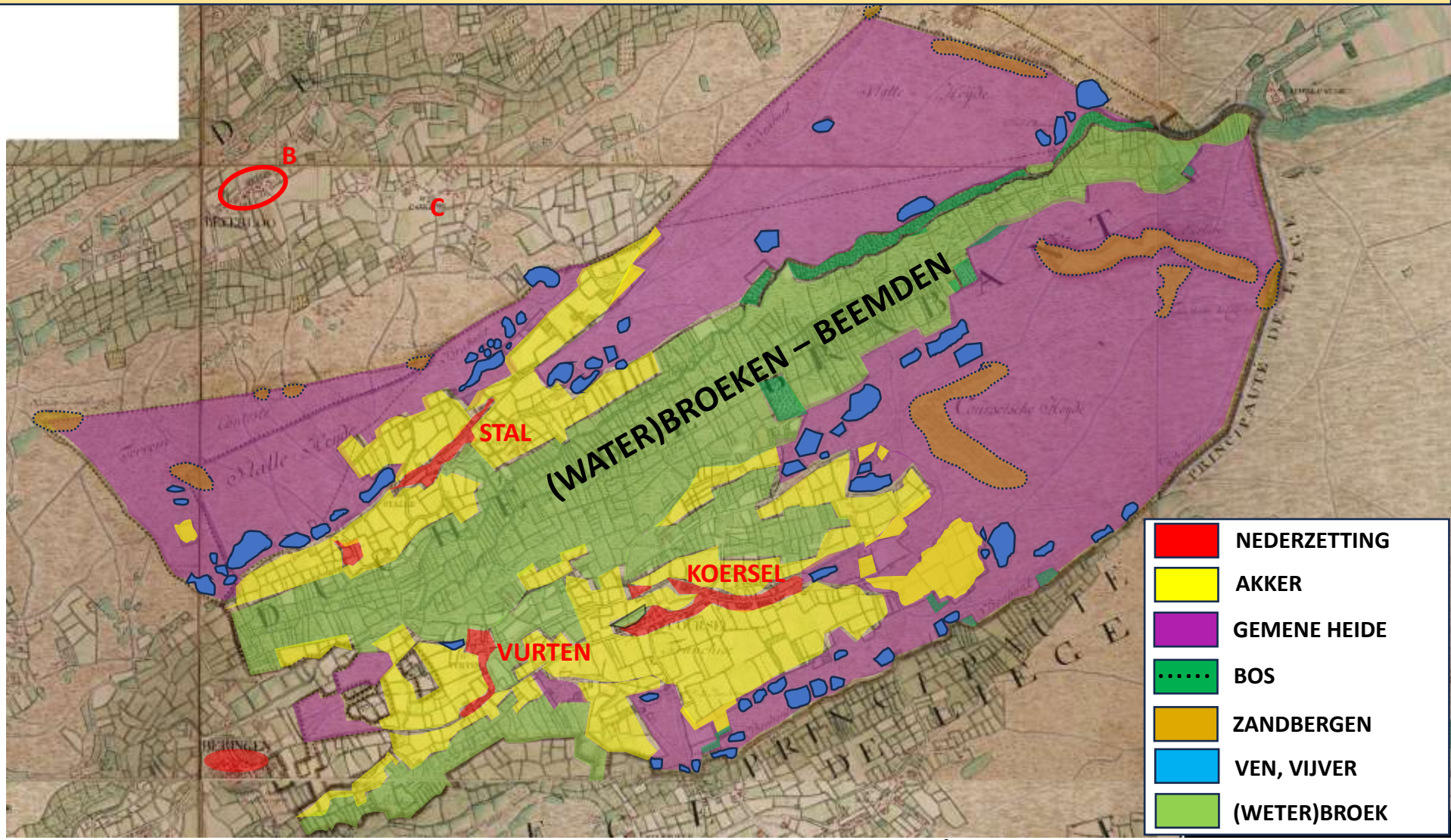

Indicatie van het nederzettingspatroon van de gemeente Koersel (Ferrariskaart 1770, eigen inkleuring)

VERHOGING HOOIOPBRENGST DOOR AANLEG VAN WETERBROEKEN

- ***WATERSCHAPPEN*** **(15de e.) -** ***WATERBROEKEN*** **(16de e.)**
- **'*OVERAL WAAR MEN KON*'**

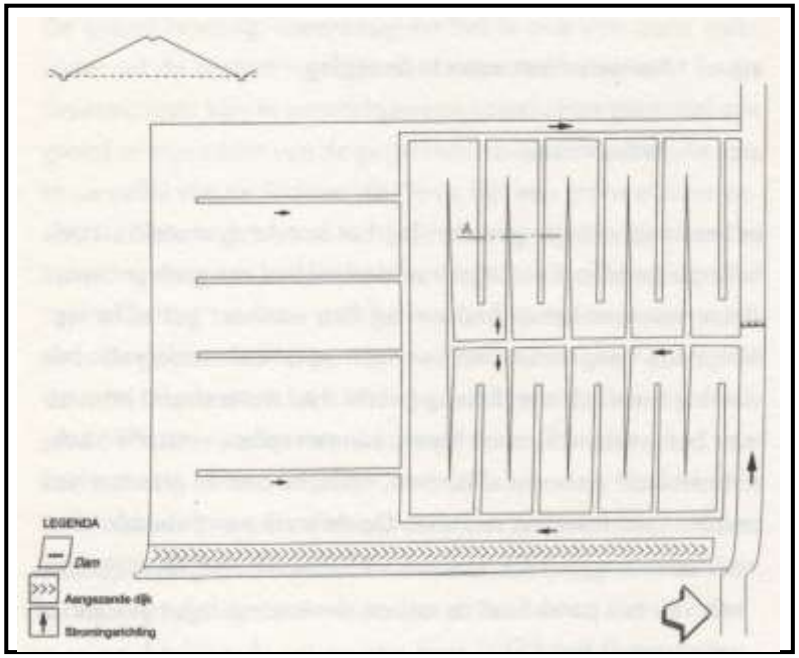

Schets van een weterbroek in de Kouwert, Zwarte Beek, Koersel (J. Burny, 1999)

Voormalige weterbeemd in beddenbouw bij Zwarte beek

De Vloeiweiden te Lommel, wateringen aangelegd in 19e e.

- **ZEKER IN LATERE PERIODE IN ARBEIDSINTENSIEVE BEDDENBOUW**

GEEN GEZUUR IN ONZE WETERBROEKEN!!!

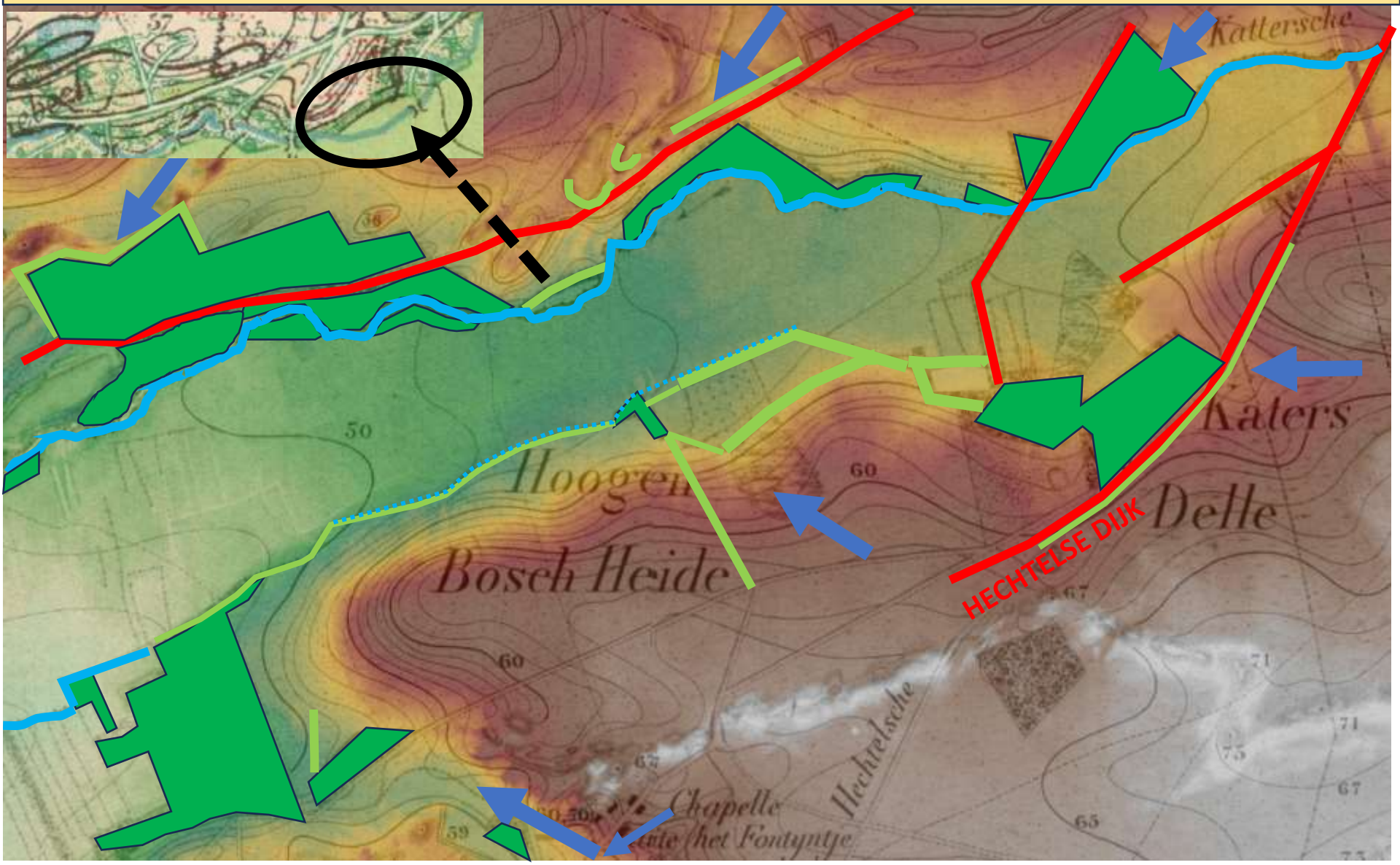

DIJK (STERK OPGEHOOGDE WEG) DIJK, WAL ZUUR WATER AFVOERENDE SLOOT BOSAANPLANT

ALLERHANDE INGREPEN OM HET ZUUR HEIDEWATER UIT DE HOOILANDEN TE HOUDEN

VARIATIE AAN LEVENSGEMEENSCHAPPEN GEMAAKT DOOR DE MENS

LUCHTFOTO 1958: BEELD VAN BEEKDAL IN HEMELRIJK – HAZERIK:
WETERINGEN EN WETERBROEKEN, TURFKUILEN, VERBOSTE TURFKUILEN
HOUTKANTEN, AANGEPLANTE BOSJES, SCHAPENWEIDEN, HEIDEVELDJES, AKKERTJES…

Dit beekdallandschap,
met dergelijke afwisseling op kleine schaal,
met haar talrijke gradiënten,
met een mooie, kronkelende beek,
haar beekbegeleidend bos
en haar broekbossen,
met haar dik en uitgestrekt laagveen
vol met kleine zeggen,
met haar kamgrasweiden en dotterhooilanden,
met haar stuifzanden en landduinen,
haar droge heiden en heischrale graslanden,
haar uitgestrekte dopheidevelden
en haar vennen in allerlei vormen en typen…
HET WERK VAN NATUUR EN MENS

ADDERTONG, BEENBREEK, DRAADGENTIAAN, GROTE WOLFSKLAUW, HEIDEKARTELBLAD, KAMVAREN, KLEIN GLIDKRUID, KOPRUS, KRANSKARWIJ, LANGE ZONNEDAUW, MALAXIS, MOERASHERTSHOOI, MOERASKARTELBLAD, MOERASSMELE, OEVERKRUID, RONDE ZEGGE, SCHUBZEGGE, SLIJKZEGGE, TRILGRAS, WATERLEPELTJE, WATERLOBELIA, WITBLOEMIGE WATERRANONKEL, WELRIEKENDE NACHTORCHIS, …

DUINPIEPER, GOUDPLEVIER, GRAUWE GORS, GRAUWE KIEKENDIEF, GRAUWE KLAUWIER, HOP, KLAPEKSTER, KORHOEN, KWARTELKONING, ORTOLAAN, OTTER, PORSELEINHOEN, RAAF, RIVIERDONDERPAD, ROERDOMP, TAPUIT, TURELUUR, VELDUIL, ZWARTE STERN ….

(MEDE) TE DANKEN AAN VRIJ CONSTANT GEBRUIK

BOS

KAPPEN
STROOISEL HALEN

BEEMDEN

WETEREN
MAAIEN/HOOIEN

TURF STEKEN

WIJERS

BEDIJKEN
VIJVERONDERHOUD
VIS KWEKEN

AKKER

BEZANDEN
PLOEGEN
BEMESTEN
ZAAIEN
OOGSTEN

HEIDE

MAAIEN
KAPPEN
PLAGGEN
BEGRAZEN

ZWARTE
BEEK

(OUDE)
BEEK

- OP DEZELFDE PLAATS EEUWENLANG NAGENOEG HETZELFDE
- EEUWENLANG GEWERKT MET BEPERKTE MOGELIJKHEDEN

60-70: DE OMMEKEER – EEUWENOUD LANDSCHAP DREIGT STILAAN TE VERDWIJNEN

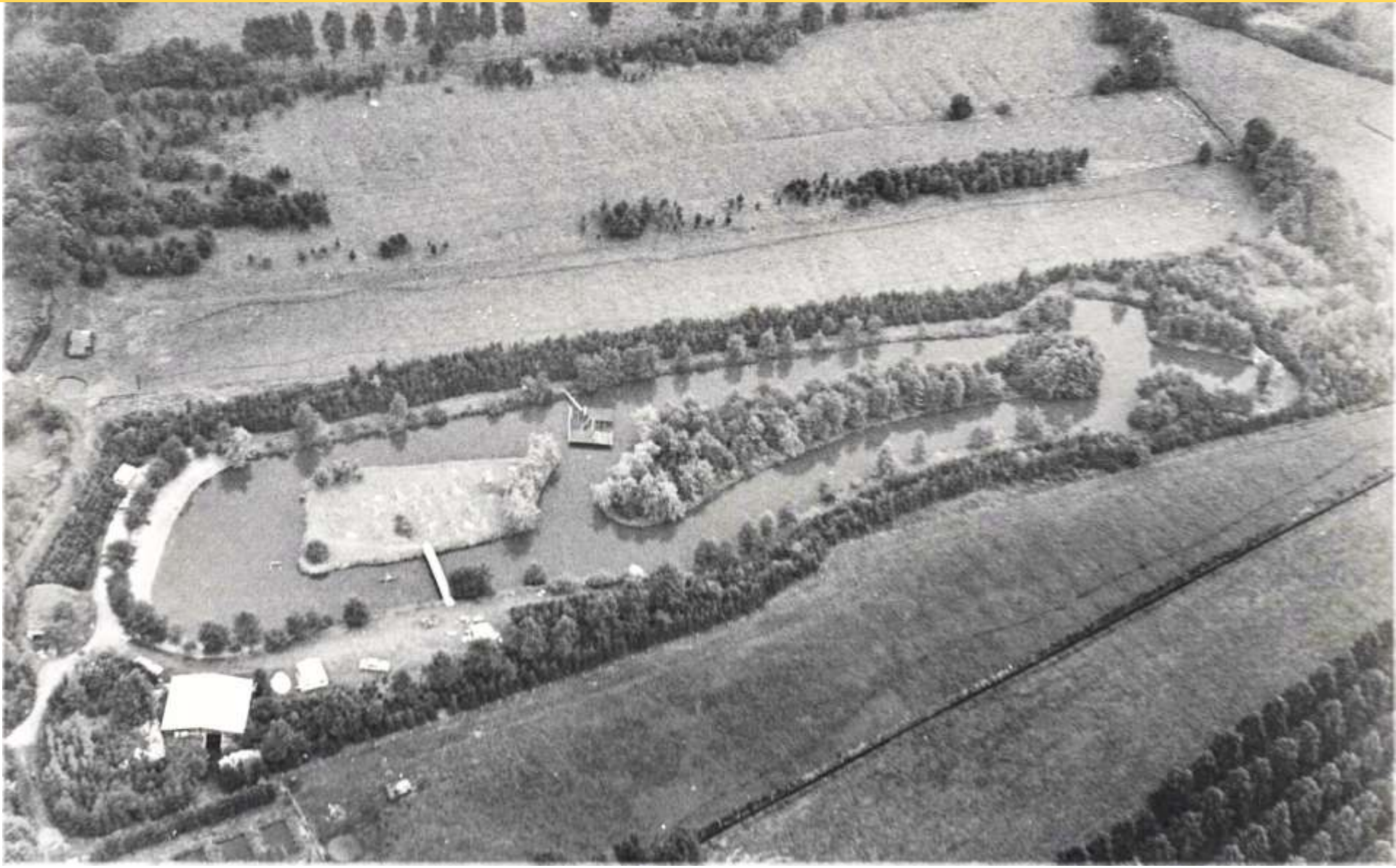

HEMELRIJK 1977

VELE BEEMDEN VERRUIGDEN, WERDEN BEPLANT MET POPULIER OF INGERICHT VOOR RECREATIEVE DOELEINDEN

EN DAN WAREN ER NOG DE PLANNEN VAN VLAAMSE OVERHEID EN GEMEENTE (1975)

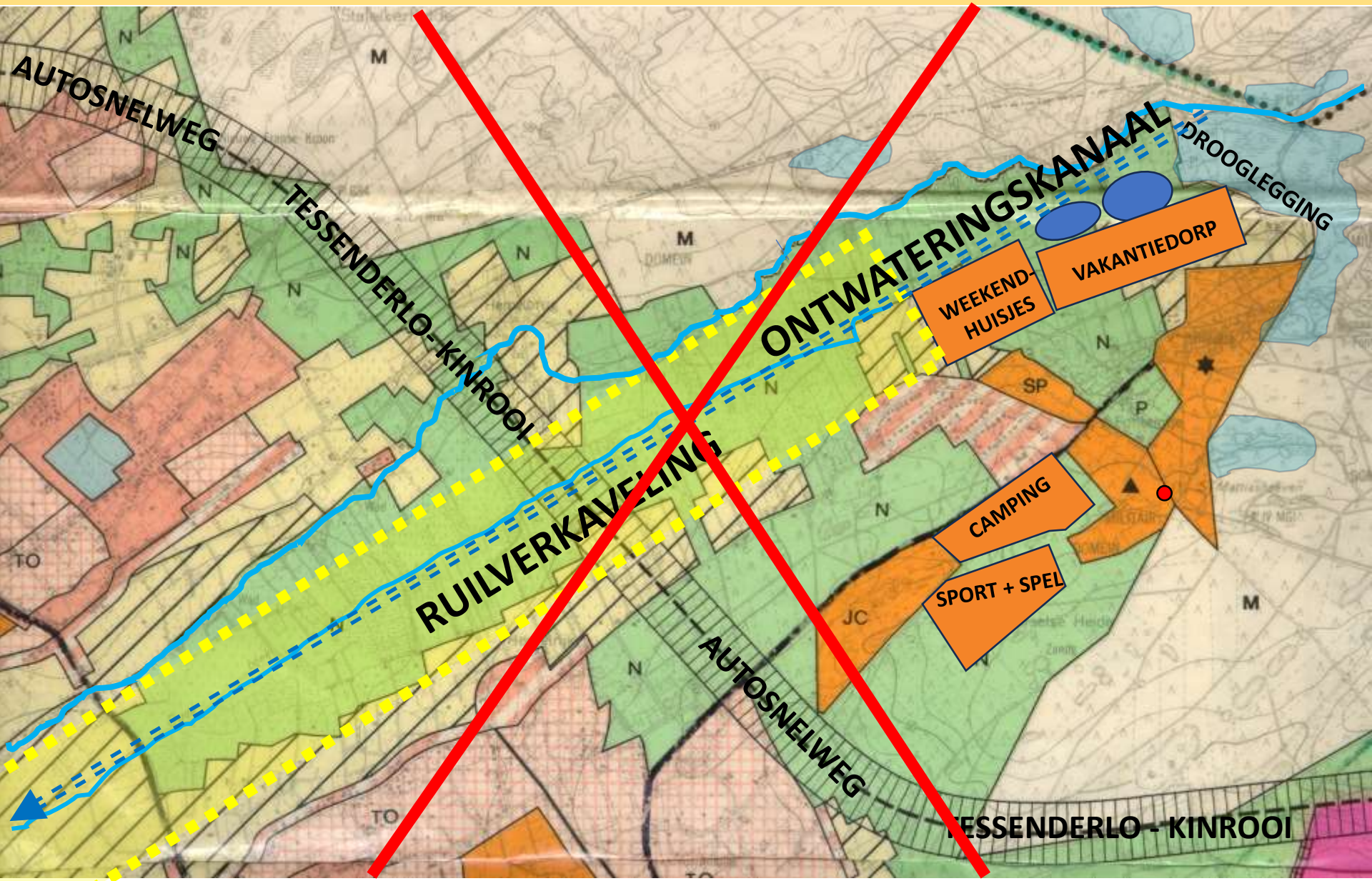

ALLE PLANNNEN OPGEBORGEN NA ACTIE OP 2 FRONTEN

1976-1979: VERIJDELD DANKZIJ HET VERZET

LOKALE ACTIE:

MEER DAN 5.000 HANDTEKENINGEN

INTERNATIONALE ACTIE:
84 PROFESSOREN/WETENSCHAPPERS UIT HELE BENELUX STEUNEN VERZET

«KOERSEL KAPELLEKE» MOET EEN OASE VAN SCHOONHEID EN RUST BLIJVEN!!

Geachte Heer Burgemeester,

Geachte Heren Schepenen,

Wij vragen U de omgeving van «het Kapelleke» en de Vallei van de Zwarte Beek niet op te offeren voor het massa-toerisme. ALLE verdere uitbreiding van recreatiemogelijkheden, uitgezonderd milieuvriendelijke zoals wandelpaden, moet absoluut hier geweerd worden. Daarom vragen we U het enige volwaardige natuurgebied dat onze nieuwe fusiegemeente zal hebben, als zodanig te behouden en ten dienste te stellen van ieder die graag in een rustige, gezonde en heerlijke omgeving vertoeft. Anderen kunnen wel elders terecht!

Op initiatief van Natuurbeschermingsactie Limburg en de wijkraad Koersel Kapel.

Naam: Adres: Handtekening:

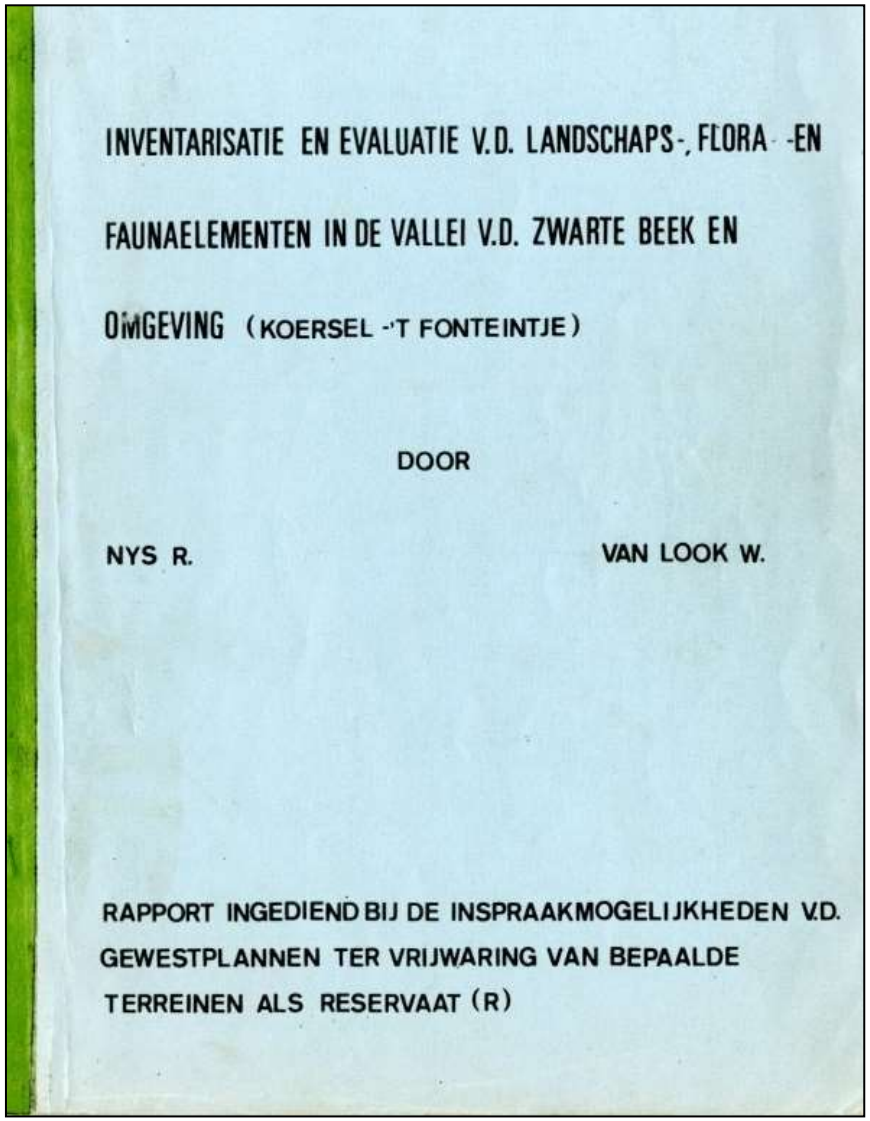

INVENTARISATIE EN EVALUATIE V.D. LANDSCHAPS-, FLORA -EN FAUNAELEMENTEN IN DE VALLEI V.D. ZWARTE BEEK EN OMGEVING (KOERSEL -'T FONTEINTJE)

DOOR

NYS R. VAN LOOK W.

RAPPORT INGEDIEND BIJ DE INSPRAAKMOGELIJKHEDEN V.D. GEWESTPLANNEN TER VRIJWARING VAN BEPAALDE TERREINEN ALS RESERVAAT (R)

MAAR OOK ACTIES OP TERREIN
EERSTE NATUURHERSTEL OP M.D.

1995 - MATHIASHOEVEN

1978 - KATERS DELLE – KIJFVEN

1998 – DE TORFCUIJLEN

BEGIN JAREN ‘80 – LOKALE (WATER)BEHEERDERS HEBBEN TEGENGESTELDE VISIE

- **BEEK VEEL BREDER EN VEEL DIEPER UITGEGRAVEN DAN AFGESPROKEN**
- **OUDE BEEK VERLENGD (*HOOGBOSVLIET*)**
  - **MEER EN SNELLERE WATERAFVOER, AFKALVENDE OEVERS, UITDIEPING AANGRENZENDE SLOTEN DOOR PARTICULIEREN, …**

NA AANKOOP RESERVAATSPERCELEN - WATER ZO SNEL MOGELIJK VASTHOUDEN

In ~~2000 CE~~ 1979 the Zwarte Beek valley management personal actively began blocking drainage ditches in an attempt to restore natural hydrology to the area **(A.D. James, 2021)**

1979-1991: MET PRIMITIEVE MIDDELEN WATER VASTHOUDEN IN RESERVAAT

EERSTE PROEFJES OPSTUWING OUDE BEEK (ca. 1985)

SLUIPENDE VERDROGING DOOR TE DIEP UITGEGRAVEN OUDE BEEK

FOTO TOESTAND 2010

VERDROGING OP DE FLANKEN

VERRUIGING DOOR VERAARDING VAN HET VEEN

1991 - OP ZOEK NAAR EEN DUURZAME OPLOSSING - VERONDIEPING OUDE BEEK!!!!

- **VERONDIEPING IN 2 FASES**
  - **1991 – MANUEEL OP EIGEN INITIATIEF (bijna 600 m)**
  - **1998 – VERDER STROOMAF MET KLEINE GRAAFMACHINE DANKZIJ STEUN STAD EN PROVINCIE (ca. 500 m)**

- **2000 – VERZOEK VAN NATUURPUNT AAN VL. OV. OM NATUURINRICHTINGSPROJECT OP TE STARTEN MET NIEUWE KANSEN**

1992 - PLAN WATERSNIP/E.I.G. - VISIE VOOR GEHEEL BEEKDALLANDSCHAP

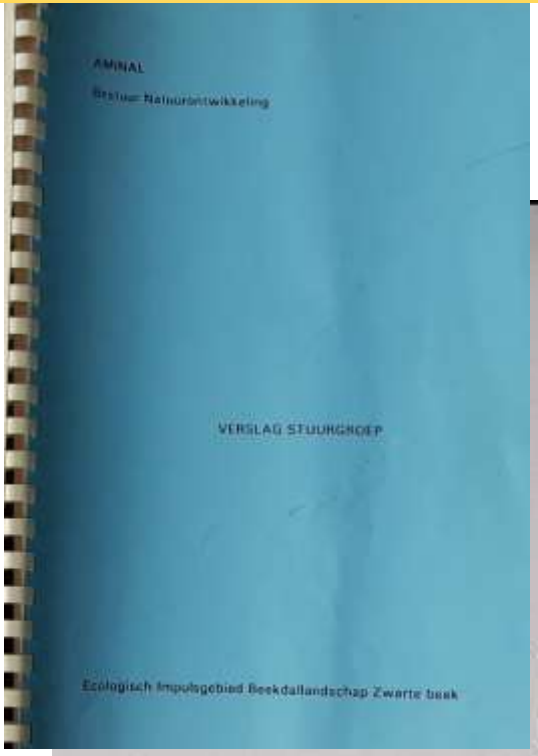

PLAN WATERSNIP:
ACTIEPLAN NATUURPUNT

AFDELING NATUUR (ANB):
ECOLOGISCH IMPULSGEBIED
ZWARTE BEEK

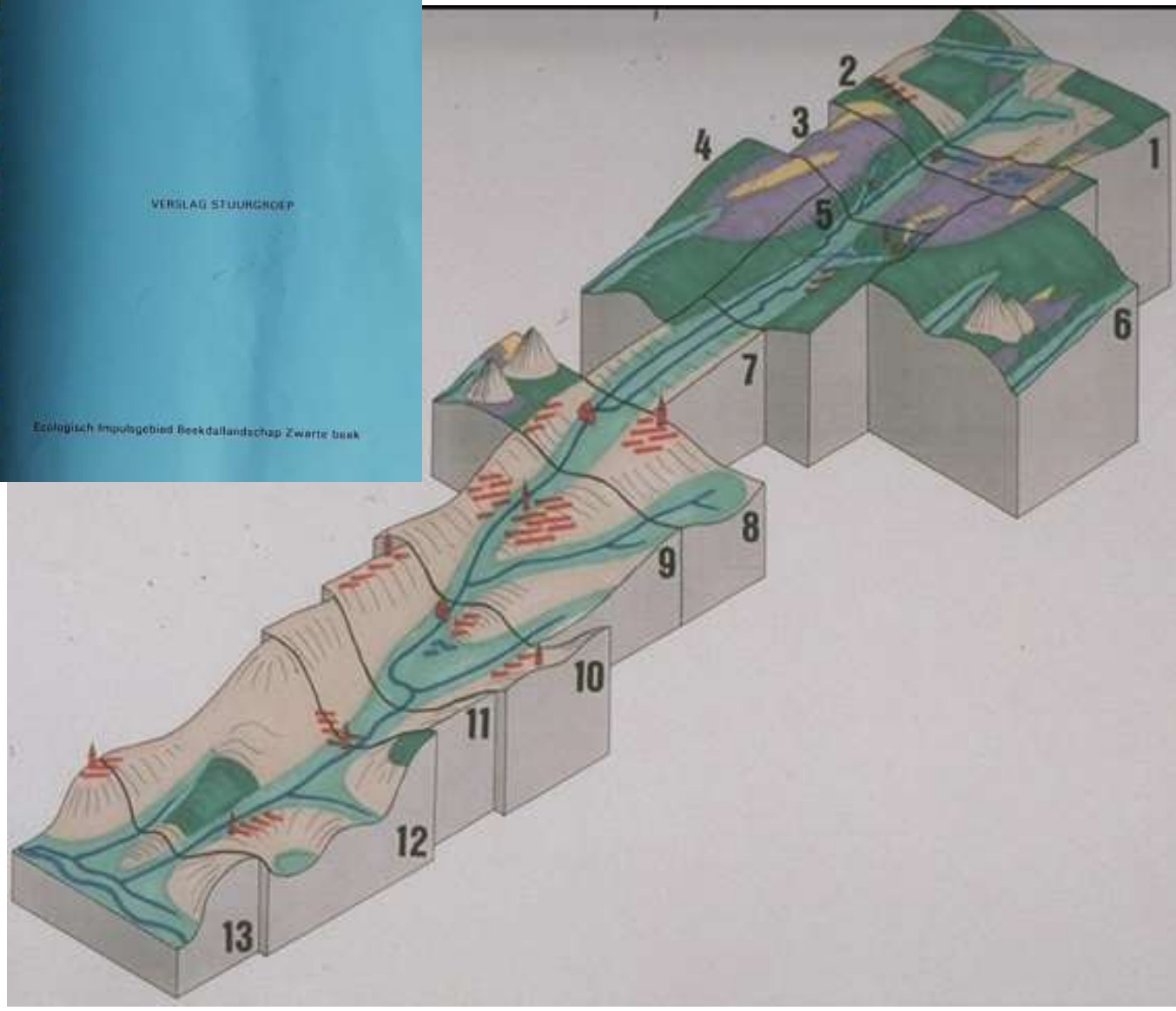

GELEIDELIJKE UITBOUW RESERVAAT VAN BRON TOT MONDING
+ AANPAK KNELPUNTEN

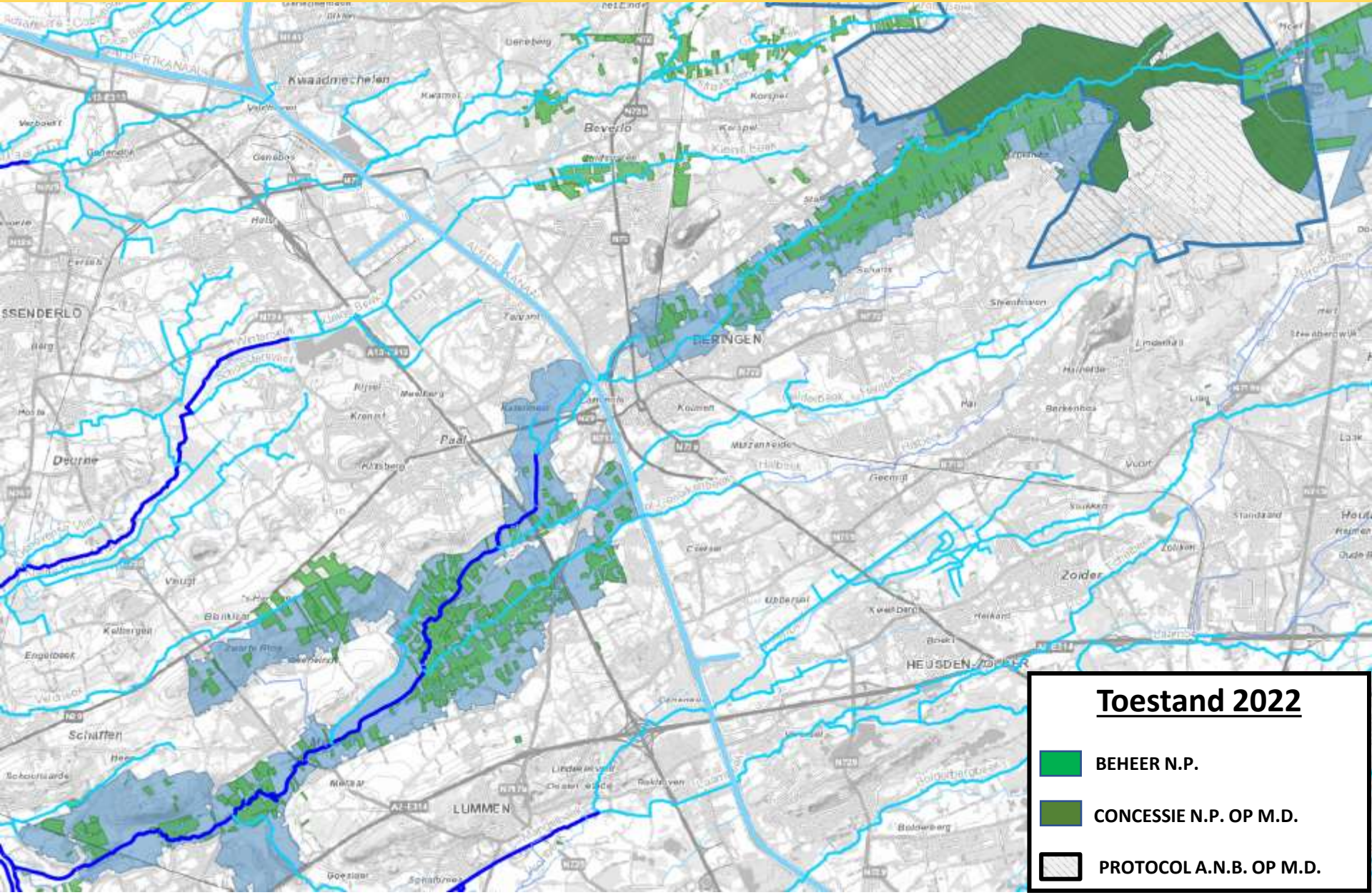

MEDIO JAREN 90 - UITSTEKENDE RESULTATEN WEKKEN INTERNATIONALE INTERESSE

OUDE BEEK GROEIT DICHT EN WATER STROOMT GELEIDELIJK AF

POPULIERAANPLANTINGEN WORDEN BROEKBOSSEN, VERDROOGDE HOOILANDEN WEER KLEINE ZEGGENVEGETATIES

EN HET BEEKDAL HOUDT STEEDS MEER WATER VAST

SOMS OVER HEEL GROTE OPPERVLAKTE ONOPVALLEND ONDER AANWEZIGE BEGROEIING

OOK ZO OP HET MILITAIR DOMEIN

2000 - EFFECTEN VERNATTINGSMAATREGELEN DUIDELIJK OP M.D.

NOG MEER NATUURHERSTEL NA PROTOCOL DEFENSIE-VLAAMSE OVERHEID (1999)

- **2004-2009 - GROOTSCHALIG, BIJZONDER HERSTELPROJECT, MEDE GEFINANCIERD DOOR EUROPA**

“BERINGEN MAG ONS DANKEN”! ONDERGRONDSE LOPEN KUNNEN WATER NIET SLIKKEN

EN TOCH … 2003 - GROVE RUIMING, SCHADELIJK VOOR HET ECOSYSTEEM, WORDT VEROORDEELD DOOR RECHTBANK

ARREST

Het Hof van Beroep zetelende te Antwerpen
12de kamer
recht doende in Correctionele Zaken,
verleent het volgende arrest:

5. Niet betwist is dat De Watering wettelijk bevoegd is om de onderhoudswerken aan de waterwegen in de betreffende gebieden uit te voeren.

Dit betekent echter niet dat deze werken op eender welke manier mogen of kunnen worden uitgevoerd en zoals de eerste rechter terecht oordeelde is de goedkeuring door de Provinciegouverneur geen vrijgeleide om de voorschriften van de wetgeving inzake natuurbehoud te miskennen. Er is geen sprake van toepassing van artikel 70 van het strafwetboek.

13. De feiten voorzien onder de tenlasteleggingen A.II, III, IV en V, B.I, II, III en IV, C.I, II en III en D.I en II zijn de opeenvolgende en voortgezette uitvoering van een zelfde misdadig opzet, zodat er slechts een straf dient te worden uitgesproken, nl. de zwaarste.

NOCHTANS, NIET ELKE GROTE MENSELIJKE INGREEP IS NEFAST…

MOER, TURFKUILEN

HEIDE

AKKERS

VISKWEEKVIJVERS

BEEMDEN

TORFCUIJLEN

MOER VAN SPIEKELSPADE

ZWARTE BEEK

Kaartboek Abdij van Averbode (Lowis, 1678) – met eigen info in overdruk

EIND JAREN ‘50 - ‘*HET MOER VAN SPIEKELSPADE*’ OPNIEUW UITGEGRAVEN

… WANT AFHANKELIJK VAN (MILIEU-)OMSTANDIGHEDEN

RESULTAAT: DE ‘*VEENVIJVER*’

EENARIG WOLLEGRAS, LAVENDELHEIDE, KLEINE VEENBES, BEENBREEK, RONDE en KLEINE ZONNEDAUW, VEENORCHIS, KLEIN GLIDKRUID, WITTE en BRUINE SNAVELBIES…

KLEINSTE EGELSKOP, DRIJVENDE EGELSKOP, KANTIGE WATERLELIE, DRAADZEGGE…

HERSTEL- EN INSTANDHOUDINGSMAATREGELEN ESSENTIEEL

VOORTDURENDE INZET VAN VRIJWILIGERS EN PROFESSIONELEN IS NODIG

+ OPLOPENDE KOSTEN IN DIT GEBIED

MAAR HET IS ZEKER DE MOEITE WAARD

MET DANK VOOR KAARTEN, FOTO'S EN TEKENING

- **Archief Abdij van Averbode: p. 35**
- **Geopunt.be: pp. 10, 11, 13**
- **INBO: p. 3**
- **Jan Bastiaens, Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed: pp. 2, 15**
- **Johan Van Den Bossche: tekening p. 27**
- **Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, p. 12 rechts**
- **Marcel Van Waerebeke: pp. 8, 30 boven, 32, 34**
- **Maria Beerten: p. 35 (foto)**
- **Natuurpunt Beringen: pp. 19, 30, 37, 38**
- **N.G.I.: pp. 5, 6, 7, 10, 11, 13, 15, 16 - met toelating A 2849 - www.ngi.be**
- **Regionaal Landschap Lage Kempen: pp. 14 midden, 25 boven, 38**
- **Robert Bernaerts: pp. 12 links, 24 onder, 26**
- **Theo Geuens: p. 36**

DANK

Willy Vanlook
11.09.23